

בתי ספר יסודיים במערכת החינוך

'נקי במרחב הציבורי'

בהשראת המיזמים "קחו אתכם את הזבל" ו"המהפחנים"

רציונל - הצהרת כוונות

התוכנית 'נקי במרחב הציבורי' מותאמת לבתי הספר היסודיים, ונכתבה בהשארת המיזם: ['קחו אתכם את הזבל'](#). המיזם נמחד את האחריות הקולקטיבית של כולנו לפסולת האישית במרחב הציבורי. התוכנית 'נקי במרחב הציבורי' מזמנת עיסוק פעיל באהבת הארץ והטבע. פעילות בנושא סביבתי מחיי היום יום של התלמידים המשפיע על איכות חייהם ומחנך לאחריות אישית, ערבות הדדית, שייכות, השפעה ומנהיגות סביבתית (פעלנות).

חינוך אקלימי נמצא על סדר יומו של החינוך לקיימות כיום. בגילאים הצעירים תפיסת שינוי האקלים מורכבת ולכן מתאים לעסוק בסוגיות סביבתיות הקשורות לאיכות החיים של התלמידים אותן הם יכולים לחוש ולהבין. הפעילויות הנבחרות מאפשרות לחנך את דור העתיד לאהבת הסביבה ולהפוך לבעלי יכולת השפעה והנהגה בעתיד. בגילאים הבוגרים יותר, התלמידים ילמדו ויבינו את נושא שינוי האקלים.

הבעיה:

"תופעת הזבל במרחב הציבורי, שהפכה לחלק משגרת חיינו, מובילה לזיהום מקורות המים, האוויר והקרקע וגורמת לנזקים חמורים למגוון הביולוגי. הימצאות הזבל במרחב הציבורי פוגעת ברווחה הסביבתית-פיזית והחברתית, גורמת לזילות ערכי הערבות ההדדית, לזלזול בזכותו של אדם ליהנות מהיופי והשלווה שהמרחב הציבורי מזמן ופוגעת בזכויות היסוד שלו" ([פרופ' מיכל ציון: גלובס מאמר דעה](#)).

"ניקיון המרחב הציבורי הוא אחד הנושאים הסביבתיים החשובים ביותר, בעל היבטים חברתיים, תרבותיים וערכיים. ניקיון המרחב שבו אנו חיים מקרין על כל אורחות החיים המתקיימים במרחב, על תחושת השייכות למקום, על האכפתיות הסביבתית והאנושית, על רמת האכיפה והיחס לשלטון החוק". ([אתר המשרד להגנת הסביבה](#)).

התוכנית 'נקי במרחב הציבורי' - בעידן של שינוי האקלים היא תוכנית פעלנית¹ (אקטיביסטית), המוצעת למחנכי בתי הספר היסודיים במערכת החינוך, במטרה להביא את התלמידים לשינוי תודעתי ולקחת אחריות על הסביבה באמצעות למידה ופעילות בית ספרית/ משפחתית/ קהילתית. התוכנית מעודדת את האזרחים התושבים לקחת איתם את הפסולת האישית ולא להשאיר אותה במרחב הציבורי (גם לא בפחי אשפה בטבע ובגנים). לכן, חשוב להביא למודעות של המלכלכים - אין מי שינקה אחרינו.

במקום ימי ניקיון שהיו נהוגים שנים רבות ולא הביאו לשינוי בכמות הפסולת במרחב הציבורי, תוטמע האחריות האישית של כל תלמיד ותלמידה, לדאוג לנקות ולפנות את הפסולת שהוא מייצר מחוץ לבית. לכן, על כל אחד ואחת מאיתנו לקחת איתנו את האשפה האישית ולשים אותה בפח הביתי, כדי שנהיה בטוחים שהאשפה תעבור טיפול במסגרת התהליך העירוני, כמו כל אשפה אחרת. המרחב הציבורי שייך לכל אחד ואחת מאיתנו ולכן עלינו לשמור עליו נקי.

המיזם 'קחו אתכם את הזבל' עוסק בלקחת אחריות על האשפה האישית. התוכנית 'נקי במרחב הציבורי' מתבססת על כך ומרחיבה זאת לנושאים נוספים וחשובים:

1. **צריכה נבונה**: אם נצרוך בתבונה - רק מה שצריך - נמעיט את הצריכה האישית, כתוצאה מכך נקטין את כמות הפסולת להטמנה ונפחית את כמות גזי החממה אשר נפלטים במהלך תהליכי הייצור.
2. **בזבז מזון**: כשליש מהמזון המיועד למאכל אדם בעולם מתבזבז. כשאנו יוצאים לאכול בטבע או במקום אחר, נשתדל לתכנן ולקחת רק מה שצריך כדי להימנע מזריקת מזון.
3. **פגיעה במגוון המינים**: כאשר מצמצמים את השטחים הפתוחים על ידי סלילת כבישים ובנייה מואצת, פוגעים בבית הגידול של יצורים חיים. השאריות שאנו מותירים בשטח הפתוח מהווים סכנה לבעלי חיים רבים בדרכים שונות כמו: פגיעה בדרכי העיכול ע"י אכילת מזון בלתי מתאים, בליעת שקיות פלסטיק, פחיות וחפצים שונים הנתפסים בחלקי גוף ומזיקים לבריאותם.

כדאי להרחיב ולעסוק בנושאים אלו. אפשר להיעזר בחומרי הלמידה: [באתר הקיימות](#)

¹ **פעלנות** = מושג המפתח **פעלנות** מתבסס על התפיסה שיש ללומדים את היכולת והרצון להשפיע באופן חיובי על חייהם ועל העולם הסובב אותם - רווחה אישית וקולקטיבית. בתהליך גיבוש החזון החינוכי הגלובלי של ה-OECD לשנת 2030 בחרו צוותי החשיבה של האו"ם להציב את ה- פעלנות- Agency כמושג מרכזי כמטרה של מערכות חינוך וכן כמאפיין של תהליכי למידה רצויים.

מטרות התוכנית

מטרת על: - קידום מודעות ופיתוח מיומנויות להתנהלות סביבתית-אחראית במרחב הציבורי.

מטרות:

- שמירה על מרחב ציבורי נקי.
- צריכה נבונה של מוצרים.
- פיתוח אחריות אישית שתביא לשינוי התנהגותי סביבתי במרחב הציבורי.
- הטמעת השינוי ההתנהגותי במרחב הציבורי: בבית הספר, בעת סיורים, טיולים, בקהילה, במקומות יישוב בטבע ובסביבה הקרובה.

מטרות אופרטיביות:

- התלמידים יגלו אחריות וייקחו איתם את הפסולת שלהם מהמרחב הציבורי.
- התלמידים יצמצמו צריכה של מוצרים שאין בהם באמת צורך בשהייה במרחב הציבורי.
- התלמידים יתכננו יציאה למרחב הציבורי ויחשבו כיצד לצמצם את הדברים שייקחו להפחתת הפסולת.

כתיבה ועריכה: טלי אמבר חציר, חני פלג וחגית ענתר, מדריכות חינוך לקיימות, משרד החינוך

קראו והאירו:

חני יחזקאל, דנית אוליאש, מדריכות חינוך לקיימות, משרד החינוך
חגית פרחיה חכם, מנהלת מרכז הדרכה ארצי פדגוגי טכנולוגי, מינהל חברה ונוער, משרד החינוך
אורית צאירי, ממונה על החינוך החברתי ערכי ביסודי, משרד החינוך
פרופ' מיכל ציון, ראש התכנית לחינוך מדעי טכנולוגי, הפקולטה לחינוך, אוניברסיטת בר אילן ויו"ר המיזם "קחו אתכם את הזבל"
ד"ר גולי אורטל עברי, חברת צוות במרכז המורים הארצי לחינוך סביבתי ולקיימות, הפקולטה לחינוך למדע וטכנולוגיה, הטכניון וראש צוות החינוך של המיזם "קחו אתכם את הזבל"

*תכנית "המהפחנים" נכתבה על ידי ממונות ארציות על אשכולות ותפוחי פיס למדעים, אורנה בן עטר וחגית מזרחי וחני פלג, ממונה ארצית על החינוך לקיימות, משרד החינוך.